

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vertaistuen merkitys käytöshäiriöisten lasten vanhempien kokemana

Aaltonen, Tiia

Avarre, Eleonora

2012 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Vertaistuen merkitys käytöshäiriöisten lasten vanhempien kokemana

Aaltonen Tiia, Avarre Eleonora
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2012

Aaltonen Tiia, Avarre Eleonora

Vertaistuen merkitys käytöshäiriöisten lasten vanhempien kokemana

Vuosi	2012	Sivumäärä	24+10
-------	------	-----------	-------

Käytöshäiriöisen lapsen kanssa arki on perheelle aina haastavampaa kuin terveen lapsen kanssa. Lasten käytöshäiriö on diagnosoitu sairaus. Käytöshäiriöllä on useita eri diagnooseja. Käytöshäiriöitä esiintyy nykyään yhä nuoremmilla lapsilla ja ne ovat yhä yleisempiä. Yhä useampi lapsi joutuu sairaalahoitoon käytöshäiriöidensä vuoksi. Aikaisemmin lapsen käytöshäiriöitä pidettiin vanhempien huonosta kasvatuksesta johtuvina ja hoidossa keskityttiin tukemaan lähinnä lasta itseään. Ihmeelliset vuodet on ensimmäinen projekti, jossa lapsen hyvinvoinnin lisäksi oli tarkoitus paneutua myös vanhempien jaksamiseen erityislapsen kanssa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien kokemaa hyötyä Ihmeelliset vuodet -projektista. Halusimme myös selvittää, mitä yksittäisiä asioita vanhemmat kokivat hyödyllisimmäksi ja miten he kehittäisivät ohjelmaa. Opinnäytetyön tarkoitus on olla työelämälähtöinen ja vastata Ihmeelliset vuodet -projektin mahdolliseen kehittämiseen. Halusimme myös opinnäytetyöllä tuoda Ihmeelliset vuodet -projektille lisää tunnettavuutta.

Opinnäytetyö toteutettiin parityönä laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin induktiivista sisällönanalyysiä. Tietoa haettiin kirjallisuuslähteistä sekä internetistä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyössä käytettiin tutkimuskysymysten selvittämiseksi vanhempainryhmään osallistuneiden vanhempien täyttämiä kyselykaavakkeita, joista litteroitiin avoimet kysymykset.

Vanhemmat kokivat hyötynsä vanhemmuusryhmästä. He kokivat, että perheen yhteinen hyvinvointi oli lisääntynyt ja lapsi voi sen seurauksena paremmin. Vanhemmat kokivat saaneensa voimia arkeen ja eväitä jaksamiseen. Vanhemmuusryhmiä olisi siis jatkossakin hyvä lisätä käytöshäiriöisen lapsen hoidossa. Joskus oikea hoitomuoto voi olla vanhempien tukeminen ja heidän jaksamisensa edistäminen, eikä niinkään lapsen suoranainen terapia tai hoito. Seuraava tutkimuksen aihe voisikin olla, miten vanhemmat ja perhe hyötyvät pidemmällä tähtäimellä vertaistuesta.

Asiasanat: käytöshäiriö, vertaistuki, Ihmeelliset vuodet, vanhemmuus, lapset, psyykkinen kehitys

Aaltonen Tiia, Avarre Eleonora

The importance of peer support experienced by the parents of children suffering from conduct disorder

Year 2012

Pages

24+10

The everyday life experiences with a child suffering from a conduct disorder (CD) are always more challenging than the experiences with a healthy child. Child's conduct disorder is a diagnosed disturbance of conduct, consisting of various diagnoses. These disturbances of conduct occur nowadays among increasingly younger children and have become more common. Ever more children receive hospital treatment because of their conduct disorder. The children's conduct disorder was formerly experienced as a result of bad upbringing and the treatment was mainly concentrated to support the child himself. The Incredible Years is the first project, which focuses both on the children's well-being and the coping of the parents with the child suffering from conduct disorder.

The purpose of this thesis was to study both influence and benefits from the Incredible Years -project experienced by the parents. We also wanted to find out what were the single most important issues the parents experienced and how they would develop the program. The aim of the thesis is to answer the questions from the occupational point of view and to enhance the Incredible Years project. As a result of the thesis, the goal was also make the project better known in public.

The thesis was carried out as pair work applying a qualitative method called inductive content analysis. The information was gathered during the whole process through literary references and Internet databases. The parents answered to a special questionnaire concerning the research questions. The open questions of the questionnaire were transcribed to the thesis.

The parents experienced that they benefited from the parental group. They found that mutual well-being of the family was increased and as a result of this, the psychological health of the child also improved. The parents felt that their everyday life experiences were more positive. Furthermore, the number of parental peer support groups should be increased in treating the children with conduct disorder. Sometimes the most appropriate treatment may be supporting parents instead of treatment or therapy of the child himself/herself. The subject of further research would well be how the parents and the family benefit from the peer support in the long term.

Keywords: conduct disorder, peer support, The Incredible Years, parenting, children, psychological development

Sisällys

1	JOHDANTO	6
2	KÄYTÖSHÄIRIÖT	7
	2.1 Käytöshäiriöiden määrittely ja luokittelu.....	7
	2.2 Käytöshäiriöiden syyt ja hoito	10
3	VANHEMMUUS	11
	3.1 Vanhemmuuden tukeminen	13
4	LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS JA KEHITYSHAASTEET	13
	4.1 Leikki-ikäinen	14
5	VERTAISTUKI JA SEN MERKITYS	15
6	IHMEELLISET VUODET	16
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
	7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	18
	7.2 Selvityksen aineistokeruu	19
	7.3 Aineiston käsittely	20
	7.4 Aineiston analysointi.....	20
8	TULOKSET	21
	8.1 Myönteinen asenne	21
	8.2 Teoria	21
	8.3 Vertaistuki	22
	8.4 Ohjaajat/ohjaus	22
	8.5 Yhteenveto	22
9	POHDINTA	22
	Lähteet	26
	Liitteet.....	28
	Liite 1. Aineiston litterointi	28
	Liite 2. Redusointi	31
	Liite 3. Abstrahointi	33
	Liite 4. Vanhemmuuspyramidi	36

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmä ja siitä saadun vertaistuen hyödyn selvittäminen. Opinnäytetyö tehtiin käyttämällä laadullista sisällönanalyysiä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa luotettavaa tietoa Ihmeelliset vuodet vanhempain ryhmään osallistuneiden vanhempien kokemuksista sekä ryhmän vaikutuksista perheiden elämään. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa luotettavaa tietoa ryhmään osallistuneiden vanhempien kokemuksista. Opinnäytetyö toteutui Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry:n hankkeessa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Ihmeelliset vuodet projektin organisoimaa käytöshäiriöisten lasten vanhempien vanhemmuusryhmää sekä saada hankkeelle näkyvyyttä. Kirjallisen aineiston sekä tutkitun tiedon on tarkoitus olla hyödyksi projektille ja sitä tarvitseville siten, että esiteltävät tulokset voivat mahdollisesti olla kehittämisessä apuna. Opinnäytetyön on tarkoitus käsitellä projektille keskeisiä aiheita, kuten lasten käytöshäiriöitä ja vertaistuen merkitystä. Opinnäytetyö osoittaa ovatko ryhmään osallistuneet vanhemmat kokeneet osallistumisensa hyödyllisenä ja ovatko he saaneet apua arkeen ja käytöshäiriöisen lapsen kasvatukseen.

Opinnäytetyö toteutettiin lähes kokonaisuudessaan parityönä. Tietoa haettiin yhdessä käyttäen erilaisia tietokantoja. Teoreettinen viitekehys jaettiin työparin kesken eri aihealueisiin ja lähdemateriaali jakautui niiden mukaisesti. Kyselylomakkeet litteroitiin yksityiskohtaisesti ja sisällönanalyysi toteutettiin yhdessä.

Opinnäytetyön tutkimuskohteena olivat keväällä 2012 Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmään osallistuneet 13 vanhempaa. Ihmeelliset vuodet -projekti tarjoaa tietoa lasten käytöshäiriöistä ja keinoja vanhemmille arjen kasvatushaasteisiin. Opinnäytetyön aihe valikoitui siis erityisesti työelämälähtöisesti, eli koimme aiheesta olevan erityisen paljon hyötyä oman ammattitaitomme kannalta.

Ihmeelliset vuodet on vuonna 2005 alkanut Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry:n hanke. Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto on sosiaali- ja terveysalan järjestö, johon Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry kuuluu. Keskusliitto toimii omaisyhdistysten keskusjärjestönä, joka tukee mielenterveyskuntoutujien omaisten yhdistyksiä ja täten myös yksittäisiä omaisia. Keskusliitto on myös mielenterveyskuntoutujien omaisten valtakunnallinen edunvalvontaorganisaatio. (Omaiset Mielenterveystyön tukena keskusliitto ry.)

Ihmeelliset vuodet (The Incredible Years) on yhdysvaltalaisen lastenpsykologin Carolyn Webster-Strattonin kehittämä vanhemmuusryhmäohjelma käytöshäiriöisten lasten vanhemmille. Ohjelman tarkoituksena on vahvistaa vanhempien itseluottamusta ja vanhemmuuden taitoja. Keskeisenä tavoitteena on lisäksi ennaltaehkäistä ja hoitaa lasten käytösongelmia sekä muuttaa vanhempien ja lasten keskinäinen vuorovaikutus ja käyttäytyminen myönteisemmäksi.

Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmään osallistuvilla vanhemmilla on lähes poikkeuksetta ainakin yksi käytöshäiriöinen lapsi, jonka kasvatukseen vanhemmat kaipaavat apua ja ohjeistusta. (Omaiset mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys ry.; Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmä: 1).

Lapsen käytöshäiriön syy voi olla esimerkiksi reaktio ympäristön stressiin. Vakavammat käytöshäiriöt kestävät usein vuosia ja niille ominaista on asteittainen pahentuminen. Lasten käytöshäiriölle on ominaista muun muassa aggressiivisuus, sääntöjen rikkominen, vilpillisyys sekä toisten omaisuuden tahallinen tuhoaminen. Lisäksi koulukiusaaminen on usein käytöshäiriön oireena. Lasten käytöshäiriöiden syyt ovat hyvin moninaiset. Kehittyneen käytöshäiriön taustalla saattaa olla esimerkiksi hoitamaton sekä diagnosoimaton aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö (ADHD), masennustila tai kaksisuuntainen mielialahäiriö. Käytöshäiriöt ovat yleisiä ja ne ovat viime vuosien ja vuosikymmenten aikana selvästi lisääntyneet. Kansainvälisten tutkimusten mukaan 10-11 vuotiaista lapsista 4-12 % kärsii käytöshäiriöistä ja ne ovat yleisempiä pojilla kuin tytöillä. Käytöshäiriöt ovat yksi yleisin lasten psykiatriseen hoitoon ohjaamisen syistä. (Omaiset mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys ry.; Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmä: 1).

2 KÄYTÖSHÄIRIÖT

2.1 Käytöshäiriöiden määrittely ja luokittelu

Lasten mielenterveystyön asiakkaista suuri osa on käytöshäiriöisiä lapsia, ja erityisesti sairaalahoitoon ja lastensuojelun laitoksiin ohjataan paljon käytöshäiriöistä kärsiviä lapsia. Psykkiset häiriöt ovat kulttuuriin ja aikaan sidottuja. Samoja häiriöitä voi esiintyä monissa eri kulttuureissa, mutta niiden esiintyvyys ja ilmenemismuodot vaihtelevat. Käytöshäiriöiden tuntemus, niiden syntyyn vaikuttavien tekijöiden ymmärtäminen sekä suotuisimpien hoitojen käsitys ovat viime vuosien aikana alkaneet muotoutua. (Taipale 1998: 275.)

Käytöshäiriöt luokitellaan Maailman terveysjärjestön WHO:n kehittämällä tautiluokituksella International Classification of Diseases, joka muotoutui vuoden 1996 alussa ICD-10:ksi. ICD-tautiluokitus pyrkii sairauksien etiologiseen luokitteluun. Psykkisten häiriöiden ja sairauksien syitä ei kuitenkaan vielä tunneta täydellisesti. ICD-10:n mukaan käytöshäiriöitä on neljä

tyyppiä sekä lisäksi muut käytöshäiriöt ja tarkemmin määrittelemätön käytöshäiriö. (Moilanen 2004: 266). Käytöshäiriöt jaetaan lisäksi vaikeusasteen mukaan lievään, keskivaikeaan ja vaikeaan sekä alkamisajankohdan mukaan lapsena tai nuorena alkavaa käytöshäiriöön. Käytöshäiriö katsotaan lapsena alkaneeksi jos jokin oire on ilmennyt ennen 10. ikävuotta, ja nuorena alkavaksi jos oire on alkanut 10-vuotiaana tai myöhemmällä iällä. (Moilanen 2004: 266.)

Käytöshäiriöille ominaista on pysyvä ja toistuva malli käyttäytyä aggressiivisesti, epäsosiaalisesti tai muutoin ikätasoisia sosiaalisia odotuksia kohtaan poikkeavasti. Yksittäiset rikolliset tai epäsosiaalinen käytös eivät riitä käytöshäiriön diagnosointiin, vaan edellyttää pysyvän käytösmallin. (Moilanen 2000: 235.)

Lapsuus on kehityksen ja kasvun aikaa. Mielenterveyden häiriö vaikuttaa haitallisesti lapsen koko kehitykseen. Mielenhäiriön epäedulliset vaikutukset näkyvät erityisesti lapsen oppimisessa sekä tunne-elämässä. Osalla lapsista on yhtä aikaa useita eri häiriötä. Esimerkiksi käytöshäiriö ja masennus ilmenevät usein yhtä aikaa. Käytöshäiriön oireet voivat myös ilmetä osana jotakin muuta psyykkistä häiriötä. Joissakin tapauksissa käytöshäiriö voi johtaa epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön syntyyn. Käytöshäiriöinen lapsi kärsii usein myös ahdistuneisuudesta ja masentuneisuudesta. Myös luku- ja kirjoitusvaikeudet sekä kielenkehityksen häiriöt ja kömpelyys ovat yleisiä käytöshäiriöisillä lapsilla. Käytöshäiriöitä voi edeltää tarkkaavaisuushäiriö. (Moilanen 2000: 234.)

Käytöshäiriö on oireyhtymä johon kuuluu lapsen toistuva uhmakas ja toisia loukkaava käyttäytyminen. Tämän lisäksi oireyhtymään kuuluu tunnehäiriö. Käytöshäiriöinen lapsi on poikkeuksellisen impulsiivinen sekä tunne-elämältään ailahtelevainen, hänen on vaikea kontrolloida omaa käyttäytymistään. Lapsen käytös poikkeaa kehitystasosta, joka näkyy vaikeina kiukkukohtauksina, aikuisten ja sääntöjen uhmaamisena sekä muiden tahallisena ärsyttämisenä. Käytöshäiriöinen lapsi suuttuu sekä ärsyyntyy helposti eikä hahmota omaa osuuttaan asioihin vaan syyttää toisia teoistaan. Lapsen mieliala on usein ärtynyt ja vihainen. Ärtynyt mieliala voi äkillisesti vaihtua raivoon. Lapsen toiminta ei ole helposti ennustettavissa. Käytöshäiriöinen lapsi on usein epärehellinen ja tavoittelee omaa etuaan muiden kustannuksella. Hän on ilkeä, kostonhaluinen ja aloittaa usein tappeluja sekä kiusaa muita. Tavaroiden rikkominen ja uhkailu ovat myös yleisiä oireita. Muita oireita ovat esimerkiksi tulipalojen sytyttäminen ja varastelu. Lisäksi uuden toiminnan aloittaminen tai uuteen tilanteeseen siirtyminen on usein käytöshäiriöiselle henkilölle vaikeaa. (Taipale 1998: 275.)

Käytöshäiriö voi myös olla perheen sisäinen (F91.0), jolloin oireet rajoittuvat perhepiiriin. Aggressiivinen ja uhmakas käyttäytyminen ilmenee vain kotona tai suhteessa perheenjäseniin.

Perheensisäisessä käytöshäiriössä oireina ovat muun muassa perheenjäseniltä varastaminen, lelujen ja huonekalujen rikkominen sekä väkivalta perheenjäseniä kohtaan. Kodin ulkopuolella lapsen käyttäytymisen voi olla normaalia. Yksi syy tällaiseen rajoittuneeseen käytöshäiriöön voi olla huono suhde johonkin perheenjäseneseen, kuten isä- tai äitipuoleen. Kyseisen käytöshäiriön ennustetta pidetään hieman parempana kuin muiden käytöshäiriöiden. (Moilanen 2004: 266; Friis, Eirola & Mannonen 2004: 138.)

Epäsosiaalisessa käytöshäiriössä (F91.1) lapsen epäsosiaalinen, hyökkäävä ja aggressiivinen käytös kohdistuu toisiin lapsiin. Epäsosiaalisesta käytöshäiriöstä kärsivä lapsi on epärehellinen ja tottelematon eikä hänellä ole kunnollista empatiakykyä. Näistä oireista johtuen käytöshäiriöön voi sisältyä eristäytymistä ja ystävien puutetta. Aikuisiin suhtautuminen on usein epäluuloista sekä vihamielistä. Toisaalta lapsen suhteet aikuisiin voivat myös olla suhteellisen normaalit. Tavallisia oireita ovat tottelemattomuus, tappelu, kontrolloimaton raivo, omaisuuden tuhoaminen sekä julmuus muita eläimiä tai lapsia kohtaan. Käytös on usein samanlaista riippuen ympäristöstä tai tilanteesta, mutta joskus se korostuu koulussa. (Moilanen 2004: 266; Moilanen 2000:235.)

Sosiaalisessa käytöshäiriössä (F91.2) lapsi kykenee muodostamaan ja ylläpitämään toveri- ja jopa ystävyys-suhteita. Käytöshäiriö ilmenee usein esimerkiksi pienempien lasten kiusaamisena ja uhmakkaana käytöksenä opettajaa kohtaan. Suhteet aikuisiin ovat usein huonoja, mutta myös hyvät suhteet ovat mahdollisia. Kotona lapsen käyttäytyminen voi olla hyvinkin asiallista. (Moilanen 2004: 268; Moilanen 2000: 235.)

Uhmakkuushäiriöstä kärsivä (F91.3) lapsi käyttäytyy huomiota herättävän uhmakkaasti ja tottelemattomasti aikuisia sekä tuttuja lapsia kohtaan. Häiriölle tyypillistä on uhmakas ja vastusteleva käytös, joka ei kuitenkaan ole aggressiivista tai epäsosiaalista. Lapsi voi esimerkiksi vastustaa jokapäiväisiä rutiineja kuten syömistä, pukemista sekä nukkumaanmenoa. Uhmakkuushäiriötä esiintyy useimmiten alle 10-vuotiailla lapsilla. (Moilanen 2004: 268; Moilanen 2000: 236.)

Uhmakkuushäiriötä, joka esiintyy useimmin nuoremmilla lapsilla, pidetään vanhemmalla iällä esiintyvän käytöshäiriön edeltäjänä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikille uhmakkuushäiriöstä kärsiville lapsille kehittyisi myöhemmällä iällä myös käytöshäiriö. Lapsen riski sairastua myöhemmällä iällä myös käytöshäiriöön kuitenkin kasvaa, mikäli lapsi altistuu pidemmän aikaa riskitekijöille, jotka kuormittavat häntä. Tällaisia riskitekijöitä kutsutaan kumulatiivisiksi riskitekijöiksi, joita ovat esimerkiksi päihdeongelmat, rikollisuus, vanhempien mielenterveysongelmat sekä lapsen pahoinpitely. (Broberg, Almqvist, & Tjus, 2005: 295; Moilanen 2004: 268; Moilanen 2000: 236.)

2.2 Käytöshäiriöiden syyt ja hoito

Käytöshäiriöiden syntyyn on useita syitä. Oleellisena ongelmana voidaan pitää yhteiskunnan käytösnormien oppimisen puutetta tai kyvyttömyyttä noudattaa niitä. Käytöshäiriöt eivät etiologialtaan ole yhtenäinen häiriöryhmä. Osassa häiriöistä on osittain geneettisiä, ja osassa biologisia tekijöitä. Käytöshäiriön sairastumisalttiuteen vaikuttaa myös lapsen temperamentti sekä sen yhteensopivuus vanhempien temperamenttien kanssa. Myös vanhempien epäjohtonmukainen, liian vähän sääntöjä sekä rutiineja sisältävä kasvatustapa lisää sairastumisen riskiä. Käytöshäiriön kehitys etenee usein varhaislapsuudessa ilmenevistä vaikeahoitoisuudesta sekä temperamenttiongelmista käytösongelmiin, koulunkäynnin vaikeuksiin ja myöhemmin nuoruusiässä diagnosoitavaan käytöshäiriöön. (Lehto-Salo & Marttunen 2006: 99.)

Käytöshäiriöiden kehitykselle katsotaan olevan useita mahdollisia syitä. Rakenteellisia ja fyysisiä tekijöitä ovat esimerkiksi geneettiset tekijät, sikiöaikainen vaurio tai sairaus, kromosomipoikkeavuudet, synnytyssvamma tai keskosuus, myöhemmät aivovauriot sekä aivojen välittäjäaineista johtuvat tekijät. (Moilanen 2000: 239; Moilanen 2004: 271.)

Keskeinen ympäristötekijä joka voi edesauttaa käytöshäiriöiden syntyyn, on perhe. Perheympäristö, jossa jaetaan kiitosta sekä palkitsemista tai muita seuraamuksia, niiden ollessa aiheellisia, edistää lapsen emotionaalista turvallisuutta sekä edesauttaa sosiaalistumista. Käytöshäiriöiden riskiä lisääviä tekijöitä perheessä ovat esimerkiksi säännöllisyyden puute kodin käytännöissä, epäjohtonmukaisuus seuraamuksissa, kyvyttömyys ratkaista ongelmia sekä vanhempien epätietoisuus liittyen heidän lapsiinsa. Edellä mainitut seikat voivat ilmetä myös koulussa. Lisäksi koulun ja naapuruston ihmiset sekä lapsen tai nuoren ikätoverit ovat perheen ulkopuolisia tekijöitä. Koulussa epäonnistuminen on yksi esimerkki perheen ulkopuolisista riskitekijöistä. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että käytöshäiriöitä esiintyy eniten suurten kaupunkien sosiaalisesti huono-osaisten alueilla. (Moilanen 2000: 240; Moilanen 2004: 271-272.)

Käytöshäiriöisten lasten perheille tunnusmerkillistä on, että he käyttävät runsaasti mielenterveyspalveluja ja näille hoitokontakteille ominaista on lyhytkestoisuus ja katkonaisuus. Perheitä siirretään nopeasti hoitopaikasta toiseen ilman, että he kokevat saaneensa apua tai varsinaisesti hyötynensä hoidosta. Käytöshäiriöisen lapsen ollessa hoidon piirissä heitä hoitavat kokevat usein uupumuksen, turhautumisen sekä avuttomuuden tunteita. Hoitohenkilökunnan kokemien negatiivisten tunteiden sekä lapsen häiriökäyttäytymisen välillä on todettu selvä yhteys. (Taipale 1998: 276.)

Koska käytöshäiriöiden katsotaan olevan sosiaalisten tapojen ja normien oppimisprosessin puutteesta johtuvaa, tulisi hoidossa keskittyä tämän prosessin edistämiseen. Hoito pohjautuu lapsen, perheen sekä laajemmin koko elinympäristön selvittelyyn. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kiinnittää huomiota niihin tekijöihin, jotka ovat vaikeuttaneet lapsen sosiaalistumisprosessia ja myös hoidossa tulisi erityisesti keskittyä niihin. (Moilanen 2000: 240.)

Käytöshäiriöille on ominaista jatkoa samanlaisina vuodesta toiseen. Usein yhteisöhoito lastenpsykiatrisella osastolla on ainoa tapa saada positiivinen muutos aikaan. Lastenpsykiatrinen osastohoito sisältää oppimisterapeuttisia sekä perheterapeuttisia toimintamuotoja, joiden on todettu olevan tehokkaita käytöshäiriöiden hoidossa. Riittävän psykososiaalisen kuntoutuksen mahdollistamiseksi on koulunkäyntiavustaja tai pienluokka tarpeellinen. Myöhemmässä vaiheessa myös yksilöpsykoterapiasta voi olla apua. Lääkehoidolla ei ole erityisen tehokasta hyötyä käytöshäiriöiden hoidossa. (Moilanen 2004: 273-274; Moilanen 2000: 240-242; Friis ym. 2004: 140.)

Lievimmät käytöshäiriöt voivat korjaantua itsestään varsinkin, jos ne ovat syntyneet reaktion tilapäiseen stressiin. Useat seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että vakavasti käytöshäiriöiset lapset, jotka jäävät ilman hoitoa ovat myöhemmällä iällä hyvin todennäköisesti joko rikollisia, päihdeongelmaisia tai psyykkisesti häiriintyneitä. (Moilanen 2004:274). Jopa noin 60 prosentilla lapsena käytöshäiriödiagnosoiduista esiintyy myöhemmällä iällä vaikeita mielenterveysongelmia. Käytöshäiriötä pidetään yhtenä vakavammista lapsilla esiintyvistä mielenterveyden häiriöistä, sen vaikeahoitoisuuden vuoksi. Käytöshäiriölle tyypillistä on siirtyä aikuisilta lapsille, koska lasten vanhemmat kärsivät usein itse samankaltaisista ongelmista. (Broberg ym. 2005: 296.)

Käytös- ja uhmakkuushäiriöiden yleisyydestä on saatu tutkimuksissa vaihtelevia tuloksia. Keskimäärin uhmakkuus- ja käytöshäiriöiden esiintyvyys vaihtelee 3 - 17 %: prosentin välillä 4-18 -vuotiailla lapsilla ja nuorilla. Pojilla käytöshäiriön alkamisikä on keskimäärin 7 vuotta, kun taas tytöille 13 vuotta. Pojilla kyseiset häiriöt ovat noin 3-5 kertaa yleisempiä, kuin tytöillä. Sukupuolten väliset erot pienenevät hieman teini-iässä. Oireet lievemmissä häiriöiden muodoissa ovat tytöillä ja pojilla erilaisia, mutta häiriön vaikeutuessa ne samankaltaistuvat. (Broberg ym. 2005: 297.)

3 VANHEMMUUS

Vanhemmaksi tullaan biologisesti ja juridisesti raskauden päättyttyä synnytykseen ja lapsen synnyttyä. Todellisuudessa vanhemmuus on pitkälinen prosessi, johon vanhemmat kasvavat

yhdessä syntyneen lapsensa kanssa, aina omista lähtökohdistaan. Lapsen synnyttyä jokainen peilaa vanhemmuuteensa omia lapsuuden kokemuksiaan. (Hermansson 2008.)

Vanhemmuus on jokaisen aikuisen elämässä yksi sen suurimpia käännekohtia, joka muuttaa vanhemman elämää radikaalisti. Omat tarpeet, toiveet ja halut jäävät toissijaisiksi lapsen tarpeiden vuoksi. Muutos on peruuttamaton ja joskus myös hyvin vaikea. Prosessia helpottavat omat myönteiset lapsuuskokemukset sekä avoin kommunikaatio toisen puolison kanssa. Mikäli taustalla on ikäviä kokemuksia omasta lapsuudesta, voi omalle lapselle olla hankalampi osoittaa esimerkiksi hellyyttä. (Hermansson 2008.)

Äidiksi ja isäksi kasvaminen on erilaista ja usein äidin rooli on korostetumpi, kuin isän. Isä saattaa kärsiä tästä, kun äidille mielipahaa aiheuttaa usein väärä oletus siitä, että hänen odotetaan selviävän asioista ja lapsen hoidosta yksin. (Hermansson 2008). Yhteistä kasvulle on kuitenkin se, että se alkaa yleensä jo raskausaikana kummallakin. Isä pohtii raskauden aikana äidin lailla suhdettaan omaan samaa sukupuolta olevaan vanhempansa ja rakentaa näin jo varhaista vuorovaikutusta oman, vielä syntymättömän vauvansa kanssa. (Kalland 2007: 347). Isän suhdetta vauvaansa on tutkittu huomattavasti vähemmän, kuin äidin ja lapsen suhdetta, mutta tutkimuksissa ei ole havaittu mitään sellaista poikkeavuutta, kuin mitä äidin ja vauvan suhteessakaan. Kumpaakin vanhempaa tulee siis kohdella tasa- arvoisesti ja myös isän roolia kunnioittaa. (Sinkkonen 2002: 78).

Hyvän vanhemmuuden kriteereitä on hankala määritellä ja siihen vaikuttaa moni tekijä, muun muassa lapsen perimä. (Kalland 2007: 349). On olemassa kuitenkin tekijöitä, joista hyvä vanhemmuus syntyy ja jotka suojaavat lasta. Vanhemmuuteen kuuluu oleellisena osana lapselle ositettava lämpö, kiintymys, rakkaus, empatia ja toimiva varhainen vuorovaikutus. Näiden ihmissuhdekokemuksien tulee lisäksi olla pysyviä eli lapsella tulee olla elämässään ihmisiä, jotka kulkevat hänen mukanaan koko elämänsä. Vuorovaikutuksen lapsen kanssa tulee olla suojelevaa, eli vanhemman tulee turvata lapsen kasvu ja kehitys ulkopuolisilta ärsykkeiltä, esimerkiksi turvaamalla henkistä kehitystä. (Kalland 2007: 349- 350).

Lapsen fyysiset tarpeet tulee myös tyydyttää, eli vanhemman tehtäviin kuuluu pitää huolta riittävästä ravinnosta ja unesta näin esimerkiksi. Suorittava huolenpito ei kuitenkaan ole lapselle riittävää, vaan lapsi tarvitsee yhtälailla emotionaalista huolenpitoa ja kokemuksia siitä, että on tärkeä vanhemmalleen. Jos joku osa- alue on pielessä, vanhemmuus voi mennä pahasti vikaan ja siten myös lapsen kasvu ja kehitys. Jokainen lapsi on kuitenkin yksilö ja haavoittuvista lähtökohdista huolimatta saattaa selviytyä hyvin. Negatiivisista kokemuksista voi kuitenkin seurata esimerkiksi minäkuvan heikentymistä, huonoa itsetuntoa ja arvottomuuden kokemuksia. (Kalland 2007: 349- 350).

3.1 Vanhemmuuden tukeminen

Lastenneuvolan tehtäviin kuuluu ensisijaisesti lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen, mutta perhelähtöisessä hoitotyössä pyritään huomioimaan myös vanhempien jaksaminen, koska se nähdään vahvasti myös lapsen etuna. Jo raskauden aikana olisi vanhemmuus hyvä ottaa esille perhevalmennuksessa, koska vanhemmuus muuttaa myös vanhempien parisuhdetta. Tällöin vanhemmat saisivat ajan kanssa varautua muutoksiin ja käsitellä jo etukäteen mahdollisia kielteisiäkin tunteita. Isän roolia ei saa tässä keskustelussa unohtaa ja esimerkiksi erilaisista miesten ryhmistä on todettu olevan hyötyä isien vanhemmuuteen kasvamiselle. (Kalland 2007: 360.)

Vanhemmuuden tukemisessa olennaista on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Jo ennen synnytystä tulee tätä vuorovaikutussuhdetta pyrkiä vahvistamaan vanhempien haastatteluilla siitä, mitä he odottavat tulevalta lapselta ja millaisia mielikuvia heillä vauvastaan on. Synnytyksen jälkeen tulee synnytyskokemus käydä läpi, koska ikävät kokemukset synnytyksestä haittaavat lapsen ja äidin välistä vuorovaikutusta. Yleensä vanhemmuuden tukeminen tulee ajankohtaiseksi silloin, kun lapsella havaitaan jonkinlaisia häiriöitä tai vanhemmat itse ottavat tukemisen tarpeen puheeksi. (Kalland 2007: 454.)

Vanhemmuuden roolikartta on yksi apuväline vanhemmuuden tukemiseen, yhdessä parisuhteen roolikartan kanssa. Kumpikin niistä on kehitetty lastensuojelun kehitysyhteistyönä ja sen käyttö ei edellytä tarkkoja teoreettisia tietoja, vaan on terveydenhoitajalle hyvä käytännön apuväline. Sen avulla vanhemman on helppo havaita omassa toiminnassaan sellaisia asioita, jotka kaipaavat muutosta tai tukea. (Kalland 2007: 449- 455.)

Roolit vanhemmuudessa kehittyvät lapsen kasvaessa. Kaikki niistä ovat tärkeitä, mutta lapsen kehitysvaihe täytyy ottaa huomioon. Esimerkiksi pieni lapsi tarvitsee hellyyttä ja huolenpitoa eri tavalla, kuin esimerkiksi teini-ikäinen. Roolikartan avulla terveydenhoitaja voi keskustella vanhempien kanssa siitä, saako lapsi tyydytettyä perustarpeensa tällä saralla. Vanhemmuuden roolikarttaa voi käyttää vanhemmuuden tukemiseen myös vanhempien itsearviointin kautta, eli sen voi antaa vanhemmalle esimerkiksi kotiin pohdittavaksi. Roolikarttaa käytettäessä on tärkeää muistaa myös arviointi muutoksissa, eli sitä ei tule käyttää vain osoittamaan virheitä, vaan nimenomaisesti muutoksen tukijana. (Kalland 2007: 449- 455.)

4 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS JA KEHITYSHAASTEET

Lastenpsykiatria on yksi nopeimmin kehittyviä tieteenaloja ja kehittyy koko ajan. Lasten kehityksestä saadaan koko aika uutta tietoa ja ennen vanhaan vallinnut käsitys siitä, että

vauva on ainoastaan objekti, ei nykyäisyyden mukaan pidä paikkaansa. Lapsi on syntymästään saakka tunteva ja ihmissuhteita rakentava henkilö. (Sinkkonen 2002: 77.)

Jo kolmevuotiaan lapsen psyykkiset rakenteet saattavat olla lähes täydellisesti kehittyneet. Ihmisen psyyken kehitys on kuitenkin jatkuva prosessi (Almqvist 2004: 17). Lapsen psyykkiseen kehitykseen vaikuttavat niin geneettiset, kuin ympäristö- ja ihmissuhdetekijät. Psyykkinen kehitys on lapsella kuin prosessi, joka kehittyy koko ajan lapsen kasvaessa ja voi joskus mennä myös taaksepäin väliaikaisesti. Lapsi on aina yksilö ja kehittyy siten myös psyykkisesti omaan tahtiinsa. Lapsen kehitystä seurattaessa tulee olla joustava. Lapsen psyykkistä kehitystä ja kasvua tulee seurata neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa aktiivisesti, kuten myös fyysistä kasvua ja kehitystä. (Taipale 1998: 152.)

Psyykkisen kehityksen kannalta eräs oleellinen asia lapsen kehitykselle on psyykkinen ympäristö. Sillä tarkoitetaan emotionaalista ympäristöä, missä lapsi kehittyy ja kasvaa. Psyykkisessä ympäristössä määrittyy se, miten lapsi oppii ilmaisemaan erilaisia tunteitaan, niin negatiivisia kuin positiivisia. Tämä ympäristö on siis hyvin oleellinen lapsen kehityksen kannalta, koska hän saa emotionaaliset eväät oman tunnemaailmansa muodostamiseen. Lapsi saa psyykkisestä ympäristöstään myös kokemuksia itsestään muiden kautta eli kokee esimerkiksi olevansa rakastettu ja hyväksytty. On tärkeää, että lapsi saa kokemuksen siitä, että on rakastettu omana itsenään, myös heikkouksiensa kanssa. (Karling 2009: 70.)

4.1 Leikki-ikäinen

Leikki-ikäisellä lapsella tarkoitetaan lasta yhdestä ikävuodesta kuuteen ikävuoteen. Lisäksi leikki-ikä voidaan eriyttää varhaiseen leikki-ikään, sekä myöhäiseen leikki-ikään. Lisäksi voidaan puhua ”taaperoista” ja ”palleroista” puhekielessä. Leikki-ikäisen määritelmänä voidaan pitää myös alle kouluikäistä lasta, eli esikouluikäistä. Tällä tarkoitetaan Suomessa alle kuusivuotiaista, mutta on huomioitava, että kouluiän aloitus vaihtelee maittain. (Katajamäki 2004: 66.)

Leikki- iälle ominaista on uuden oppiminen ja asioiden oivaltaminen ja monet käytännön taidot hioutuvat tässä iässä. Puhe selkiytyy ja sanavarasto laajenee. Aikakäsitykset, numerot ja värit tulevat tutuiksi ja asioiden merkitys selvenee. Sukupuolinen identiteetti vahvistuu ja sosiaaliset taidot hioutuvat. Leikki toisten lasten kanssa alkaa luonnistua noin kolmen vuoden iässä ja säännöt ja pelit tulevat ymmärretyiksi. (Katajamäki 2004: 66- 68.)

Leikki- iässä, tarkemmin määriteltynä noin nelivuotiaana, lapsi alkaa näyttää uhmaian merkkejä ja haluaa tehdä asioita itse. Ensimmäisessä itsenäisyysvaiheessa lapsi saattaa olla aggressiivinen niin fyysisesti, kuin verbaalisestikin. Lapsen uhma voi äityä joskus jopa pahoiksi

uhmakohtauksiksi, joissa lapsi saattaa jopa menettää hetkellisesti tajuntansa, mutta tämä ei ole vaarallista. Uhmaavan lapsen käytökseen ei tule mennä mukaan, vaan aikuisen on oltava turvallinen, varma ja järkkymätön. Tällaisista tilanteista lapsi saa turvallisuuden kokemuksia. (Katajamäki 2004: 67.)

Viisi- ja kuusivuotiaana lapsi toimii yhteisön sääntöjen mukaisesti ja on kiinnostunut vanhemmistaan ja heidän mielipiteistään. Sisarkateus astuu yleensä mukaan kuvaan ja kavereista muodostuu tärkeitä. Vanhempien tulee huomioida kavereiden ja sisarusten tärkeys tässä iässä, koska vaarana on, että lapsesta tulee itsekeskeinen, jos hän ei saa kokemuksia ikätovereiden kanssa. (Katajamäki 2004: 68.)

5 VERTAISTUKI JA SEN MERKITYS

Vertaistuki voidaan määritellä usealla eri tavalla. Vertaisryhmätoiminnalla tarkoitetaan samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkostoa, jossa samanlaisia asioita kokeneet ihmiset jakavat tuntemuksiaan, kokemuksiaan sekä tietoa, samalla toisiaan tukien. Vertaistuki on omaehtoista ja yhteisöllistä tukea sellaisten ihmisten kesken, joita yhdistää jokin yhteinen tekijä, joka edellyttää enemmän sosiaalista sekä emotionaalista tukea. Vertaistukiryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisessa asemassa. Vertaistuelle on ominaista, että se ei usein ole tarkoituksenmukaista toimintaa vaan se on itsestään syntyvä sosiaalinen prosessi. Yhteiset kokemukset mahdollistavat ryhmän jäsenten ymmärtää toisiaan asiantuntijoita paremmin ja näin myös auttamaan toinen toisiaan. Jokainen vertaissuhde kehittyy osallistujien kulloistenkin tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. (Kinnunen 2006: 35- 37.)

Vertaistuessa on tärkeää paitsi samanarvoisuus, myös samankaltainen tausta. Apua ei yleensä tarjota tai oteta varsinaisesti vastaan eikä kyseessä ei ole auttaja- autettava suhteesta. Vertaistuella ja vapaaehtoistyöllä on näin ollen iso ero. Yleisimpiä vertaistuen muotoja ovat keskusteluryhmät ja erilaiset toimintaryhmät. Vertaistukiryhmien koolla on myös iso merkitys, eikä ryhmistä tule muodostaa yli kymmenen henkilön ryhmää, koska tällöin ryhmä kykenee paremmin toimimaan päämäärän mukaisesti. (Kinnunen 2006: 36.)

Jotta vertaistuki voi toimia, tulee vanhempien voida kokea luottamuksellista ilmapiiriä. Rajoista tulee sopia ja jokaisen vanhemman tulee niitä noudattaa. Kokemuksia tai muita vanhempien kertomia asioista ei tule käsitellä koskaan ryhmän ulkopuolella ilman erillistä lupaa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi lapsen hoitoon liittyvä lääkärin tai neuvolan terveydenhoitajan konsultaatio. (Kinnunen 2006: 83- 84.)

Sosiaalinen tuki on yksi vertaistuen muoto. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan ihmisten muodostamaa yhteistä toimintaa ja yhteydenpitoa toisiinsa. Sosiaalinen verkosto voi

muodostua esimerkiksi läheisistä ja ystävistä. Sosiaalisen verkoston ja tuen tarkoituksena on usein sopeuttaa uusiin elämänmuutoksiin ja tukea hankalissa tilanteissa, esimerkiksi vanhemmuuteen kasvamisessa. Sosiaalisen tuen on tutkittu vaikuttavan lapsiin vanhempien kautta. Tutkimuksissa onkin todettu, että hyvä sosiaalinen tuki parantaa sopeutumista. Vanhemmat, joilla on hyvä sosiaalinen tuki, kärsivät myös vähemmän stressistä, kuin sellaiset, joilta tämä tuki puuttuu (Kinnunen 2006: 39.)

Vertaistuen merkitys vanhemmille on usein hyvin vaihtelevaa. Tuen tarve on hyvin erilainen erilaisissa perheissä ja on riippuvainen esimerkiksi lapsen käytöshäiriön diagnosoinnista. Vanhemmat itse usein kuvaavat vertaistuen toteutuvan vasta, kun sen antaja on riittävän samankaltaisessa tilanteessa. Toisen vanhemman kokemuksen tuli olla henkilökohtaisella tavalla samaistuttava, jotta vertaistuki koettiin hyödylliseksi. (Kinnunen 2006: 64- 70.)

Vanhemmat myös hakevat eri asioita vertaistuelta. Äidit kuvaavat usein vertaistuen tarvettaan oman ajan tarvitsemisella ja halulla huolehtia omasta jaksamisestaan, kun taas isien motiivit eivät yleensä ole henkilökohtaisia vaan liittyvät juuri puolison, äidin, hyvinvointiin. Yleistä on tarve antaa aviopuolisolle tämän kaipaamaa yhteistä aikaa. Vanhempien tarve vertaistuelle voi olla samankaltaisten kokemusten hakeminen, itselle anteeksi antaminen, epäonnistumisen tunteiden häviäminen, erilaisuuden ymmärtäminen tai kokemus siitä, että oma vanhemmuus on sukupuolen vuoksi kriisissä. Esimerkiksi moni erityislapsen äiti saattaa kokea olevansa niin kutsutun äitiroolin vanki ja kokevansa pettymyksen tunteita siitä, ettei kuviteltu äitiys toteutunutkaan. Kokemus on kuitenkin yleensä äitien omaa, koska erityislapsen isät arvostavat yleensä puolisonsa äitiyttä. (Kinnunen 2006: 64- 70.)

Vertaistukiryhmän yhdeksi hyödyksi vanhemmat, erityisesti miehet, kokivat myös ryhmässä olevan huumorin. Tästä oli apua myös häpeän tunteen häviämiseen, vaikka jotkut tosin kokivat huumorin myös loukkaavana. Vertaistuki ryhmän koettiin tyydyttävän emotionaalisia tarpeita sekä hyvien ja huonojen asioiden jakamisella. Ryhmä auttoi vanhempia myös ymmärtämään, etteivät he ole ainoita erityislapsen vanhempia ja siten hyväksymään erilaisen tilanteen. (Kinnunen 2006: 64-70.)

6 IHMEELLISET VUODET

Ihmeelliset vuodet ongelmanratkaisupuos 2-8-vuotiaiden lasten vanhemmille on yhdysvaltalaisen lastenpsykologi Carolyn Webster-Strattonin kirjoittama kirja, jonka tarkoituksena on auttaa käytöshäiriöisten lasten vanhempia arjen haasteissa. Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmä perustuu Carolyn Webster-Strattonin ohjelmakokonaisuuteen sekä kirjaan. Carolyn Webster-Stratton on kehittänyt sekä tutkinut Ihmeelliset vuodet (Incredible

years) ohjelmaa 30 vuoden ajan. Ihmeelliset vuodet projektin on tuonut Suomeen Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry vuonna 2005. Vanhemmuusryhmä-ohjelman tavoitteena on edistää vanhempien vanhemmuustaitoja sekä kasvatustietämisen hallintaa käytöshäiriöisten lasten kanssa. Lisäksi vanhemmuusryhmän yhtenä keskeisenä tavoitteena on parantaa vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutussuhdetta. Ihmeelliset vuodet -ohjelmaa on tutkittu runsaasti muun muassa Yhdysvalloissa, Norjassa sekä Iso-Britanniassa. Tulokset ovat olleet hyvin yhdenmukaisia; tutkituista lapsista n. 70% on edistynyt merkittävästi ohjelman myötä sekä myöhemmässä seurannassa. Myös vanhemmat ovat kokeneet hyötynsä ohjelmasta ja saaneensa runsaasti sekä apua, että uusia keinoja vanhemmuuteen. (Ihmeelliset vuodet koulussa - projekti: 1-2; Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmä: 1).

Omaiset mielenterveystyön tukena, Uudenmaan yhdistys ry:n Vertti 2-projektin myötä tuotiin myös Suomeen vanhemmuusryhmä. Omaiset mielenterveystyön tukena on mielenterveyskuntoutujien omaisten valtakunnallinen omaistyön ja edunvalvontaorganisaatio. Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto on sosiaali- ja terveysalan järjestö, Järjestöön kuuluu 20 jäsenjärjestöä ympäri Suomea. Keskusliitto tukee toiminnallaan mielenterveyskuntoutujien omaisten yhdistyksiä sekä kehittää omaistyötä. Keskusliitto on raha-automaattiyhdistys RAY:n tukema kohde. (Ihmeelliset vuodet koulussa 2010-2012-projekti; Omaiset Mielenterveystyön tukena keskusliitto ry).

Vanhemmuusryhmä on tarkoitettu 3-12 -vuotiaiden käytöshäiriöisten lasten vanhemmille, jotka kaipaavat apua ja ohjeistusta kasvatuksessa. Ryhmä on vapaaehtoinen ja maksuton. Vanhemmuusryhmä kostuu noin 6-8 lapsen vanhemmista sekä kahdesta ohjaajasta. Ohjaajat ovat käyneet vaadittavan ryhmäohjaajakoulutuksen. Ryhmä kokoontuu 12-14 viikon ajan kaksi tuntia kerrallaan. Vanhemmat osallistuvat ilman lapsiaan. Lapsille on järjestetty ohjattu lastenryhmä. Tapaamiset ovat jaoteltu kasvatuksellisten aihekokonaisuuksien mukaan. Keskeisiä teemoja ovat esimerkiksi leikki, kannustaminen, kehuminen sekä rajojen asettaminen. Ryhmäkeskusteluiden lisäksi tapaamiset koostuvat teemaan liittyvästä videomateriaalista, roolileikeistä sekä aivoriihestä. Vanhemmat saavat ryhmätapaamisilla kotitehtäviä joiden tarkoitus on kannustaa harjoittelemaan opittuja asioita kotona. Jokaiselle vanhemmalle nimetään ohjelman alussa ryhmän vanhemmista vertaistukihenkilö, johon voi olla yhteydessä ryhmätapaamisten ulkopuolella. Lisäksi ohjaajat soittavat jokaiselle vanhemmalle viikon kuluessa ja tiedustelevat kotitehtävien sujumisesta sekä viikon tapahtumista. (Ihmeelliset vuodet - vanhemmuusryhmä; Salo).

Vanhemmuusryhmän lisäksi on Ihmeelliset vuodet koulussa-projekti, jonka tarkoituksena on tuoda Suomeen pysyvästi Ihmeelliset vuodet opettajien koulutus ohjelma (Incredible Years

Teacher Training Programs), joka kuuluu Teacher Classroom Management- ohjelmaan. Kyseinen ohjelma kouluttaa käytöshäiriöisten lasten opettajia kouluissa sekä päiväkodeissa. Tutkimusten mukaan käytöshäiriöisten lasten ennuste voi parantua, mikäli opettajat käyttävät samoja kasvatustapojen kuin vanhemmat kotona. Ihmeelliset vuodet koulussa - projekti on aloittanut pilottihankkeen yhteistyössä Helsingin opetusviraston kanssa. Tarkoituksena on vakiinnuttaa Ihmeelliset vuodet Opettajien koulutusohjelma Suomeen. Ohjelmalla on sekä englanninkieliset, että suomenkieliset kotisivut. (Ihmeelliset vuodet - vanhemmuusryhmä; Omaiset Mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys Ry.).

Vanhemmuusryhmä perustuu vanhemmuuspyramidiin, joka on Carolyn Webster-Strattonin kehittämä. Pyramidista on nähtävissä tiivistetysti koko ohjelman keskeinen sisältö (Liite 4). Ohjelman mukaan on esimerkiksi tärkeää viettää yhteistä aikaa sekä leikkiä lapsen kanssa. Yhteinen aika ja leikkiminen vahvistavat lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä sekä edesauttaa rakentamaan parempaa vuorovaikutussuhdetta. Toinen keskeinen ohjelman osa-alue on myönteisen huomion antaminen, kehuminen ja kannustaminen. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että kehujen puute ja hyvän käytöksen huomiotta jättäminen voivat lisätä huonoa käyttäytymistä. Kehuminen ja kannustaminen parantavat lapsen minäkuvaa sekä auttaa motivoitumaan hankaliinkin tehtäviin. Kehujen ja kannustuksen avulla lapset oppivat uusia taitoja ja saavat käyttökselleen vahvistusta sekä myönteistä huomiota. (Webster-Stratton: 2009: 18-21.)

Seuraava osa-alue on rajojen asettaminen. Johdonmukaiset rajat auttavat lapsia tuntemaan olonsa turvalliseksi ja rauhalliseksi. Mikäli perheessä ei ole selkeitä käyttäytymissääntöjä on suurempi todennäköisyys, että lapset ovat huonosti käyttäytyviä. Selkeät kodin säännöt vähentävät vanhempien tarvetta komentaa lapsia ja tällöin voidaan helpommin huomioida toivottua käytöstä. Huonon käytöksen huomiotta jättäminen onkin yksi ohjelman vanhemmuuden osa-alueista. Tehokas keino huonon käytöksen kitkemiseen on sen johdonmukainen huomiotta jättäminen. Yksi tehokkaimmista kurinpitokeinoista on juuri huomiotta jättäminen, koska lapselle vanhemman kielteinenkin huomio on palkitsevaa. Lapsen saadessa huomiota ja hyväksyntää hyvästä käytöksestä hän oppii, että on hyödyllisempää käyttäytyä hyvin kuin huonosti. Sen lisäksi, että huomiotta jättäminen on yksi tehokkaimpia kasvatustapojen, se on luultavasti myös yksi vaikeimpia asioita toteuttaa. (Webster-Stratton 2009: 29, 41).

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tavoitteena on sisällönanalyysin avulla parantaa Ihmeelliset vuodet ohjelman tunnettavuutta. Tutkitulla tiedolla pyritään osoittamaan ryhmän toiminnan vaikutukset sen kohteen eli vanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on myös lisätä tietoutta lasten käytöshäiriöistä sekä vertaistuen merkityksestä. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on toimia ajantasaisena ja luotettavana tietolähteenä työelämässä. Opinnäytetyön tavoitteiden suhteen ei työelämän edustajilla ole ollut vaatimuksia.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Mikä asia vanhemmuusryhmässä oli hyödyllisintä?
2. Mistä asiasta vanhemmuusryhmässä pidettiin eniten?

7.2 Selvityksen aineistokeruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin vanhemmuusryhmän ohjaajien toimesta viimeisellä tapaamiskerralla. Lomakkeet ovat Carolyn Webster-Strattonin kehittämiä juuri tähän tarkoitukseen. Kuusisivuiset kyselylomakkeet kuuluvat vanhemmuusryhmän ohjaajien perusmateriaaleihin ja ne annetaan vanhemmille täytettäväksi jokaisen ryhmän viimeisellä kerralla.

Opinnäytetyön aineisto koostuu kolmentoista vanhemmuusryhmään keväällä 2011 osallistuneen henkilön vastauksista. Kaikilla ryhmään osallistuneilla ja kyselyyn vastanneilla vanhemmilla on käytöshäiriöinen lapsi tai useampia lapsia. Aineistoon vastanneet vanhemmat ovat joko saman perheen sisältä tai eri perheistä. Vanhemmat vastaavat kyselyyn omalla nimellään. Aineisto sisältää sekä suljettuja, avoimia että monivalintakysymyksiä ja ne on jaoteltu viiteen eri osa-alueeseen, joista viimeinen käsittelee avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeen kussakin osa-alueessa on 9-16 monivalintakysymystä ja viimeisessä E-osiossa on kolme avointa kysymystä sekä mahdollisuus jättää kehitysehdotuksia vanhempainryhmän vetäjille.

Ensimmäinen osa-alue A käsittelee ohjelmaa kokonaisuudessaan. Kysymyksillä selvitetään muun muassa vanhempien tyytyväisyyttä ohjelmassa käytettyihin tekniikoihin sekä niiden toimivuutta oman lapsen käytöksen muuttamisessa tai parantamisessa. A-osiossa kysytään lisäksi sitä, kuinka vanhemmat kokevat ongelmat joiden vuoksi ottivat osaa ryhmään. Osion lopussa kysytään miten luottavaisia vanhemmat ovat selviytymään lapsen käytösongelmien kanssa ja kuinka he mielestään saavuttivat asettamansa tavoitteet. Osiossa on kuhunkin kysymykseen sopivat seitsemän vastausvaihtoehtoa ja kysymyksiä on kymmenen kappaletta.

Toisessa osa- alueessa B käsitellään ryhmän opetustapoja ja niiden hyödyllisyyttä perheelle. Kysymyksiin on eroteltu kukin opetustapa erikseen, joita ovat esimerkiksi DVD:t, ryhmäkeskustelut, roolileikit, vertaistuki eli toisen ryhmän vanhemman kanssa keskustelu, Ihmeelliset vuodet kirja sekä puhelut ryhmävetäjältä. Osiossa on seitsemän eri vastausvaihtoehtoa; erittäin hyödytöntä, hyödytöntä, hieman hyödytöntä, tältä väliltä, hieman hyödyllistä, hyödyllistä, erittäin hyödyllistä. Osiossa on yhdeksän kysymystä.

Kolmannessa osa- alueessa C käsitellään ohjelman sisältöä ja sitä kuinka hyödylliseksi vanhemmat kokivat ohjelman aikana käsitellyt keinot parantaa vuorovaikutusta lapsensa kanssa sekä vähentää ei toivottua käytöstä. Osiossa ympyröidään vastaus, joka kuvaa parhaiten vanhemman omaa kokemusta asiasta. Vastausvaihtoehtoina ovat samat, kuin B-osiossa. Kysymyksiä osiossa on 16 kappaletta ja se on lomakkeen osiosta laajin.

Neljännessä osa- alueessa D käsiteltiin ryhmänohjaajia. Tässä osiossa kysyttiin vanhempien mielipidettä ryhmänohjaajista. Osio on jaettu kahteen osaan siten, että kummallekin ryhmänohjaajalle on oma osionsa. Aluksi kysytään kyseisen ryhmänohjaajan nimeä ja sen jälkeen kysytään viisi monivalintakysymystä joissa on seitsemän kuvailevaa vastausvaihtoehtoa. Osio käsittelee ryhmänohjaajien opetusta, valmistautumista, kiinnostusta ryhmää ja sen osallistujia kohtaan, ohjaajan avuliaisuutta sekä ohjaajan miellyttävyyttä henkilökohtaisella tasolla. Osa kyselyyn vastanneista vanhemmista oli jättänyt ohjaajien nimet kirjoittamatta.

Viidennessä osa- alueessa E käsitellään yleistä arviointia. Osiossa on neljä avointa kysymystä, joihin osa vanhemmista oli vastannut kaikkiin, osa joihinkin kohtiin ja osa oli jättänyt vastaamatta avoimiin kysymyksiin. Osiossa kysytään vanhemmilta heidän mielestään hyödyllisintä osaa ohjelmasta, mistä he pitivät ohjelmassa eniten, mistä he pitivät vähiten sekä miten ohjelmaa voisi parantaa niin, että se auttaisi heitä paremmin.

7.3 Aineiston käsittely

Koko aineisto käsiteltiin litteroimalla eli purkamalla kyselylomakkeiden avoimet kysymykset sanasta sanaan (Liite 1.). Litterointi suoritettiin parityöskentelynä siten, että toinen luki vastauksia ääneen ja toinen kirjasi ne tietokoneella ylös. Suorat lainaukset kirjattiin lainausmerkkeihin.

7.4 Aineiston analysointi

Induktiivinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, joka jaetaan a) redusointiin, b) klusterointiin ja c) abstrahointiin. Aineiston analyysi aloitettiin pelkistämällä eli redusoinnilla

siten, että lomakkeiden vastaukset tiivistettiin (Liite 2). Klusterointi eli ryhmittely jätettiin tarkoituksella pois, koska sen huomattiin toistavan samoja pelkistettyjä ilmaisuja kuin aiemmassa redusointivaiheessa. Opinnäytetyöhön ei haluttu liikaa saman toistoa. Abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen tehtiin viimeiseksi. Abstrahoinnissa jaoteltiin pelkistetyt ilmaisut niiden samankaltaisuuden perusteella alakategoriaan ja luotiin niille yhteinen kuvaava ja ytimekäs yläkategoria. (Tuomi & Sarajärvi 2006: 110-111.)

Esimerkki redusoinnista (Liite 2.)

”Kivat ohjaajat, vertaistuki.”	Ohjaajat, vertaistuki
”Kuulumiset.”	Kuulumisten vaihtaminen
”Ryhmäkeskusteluista. Jokaisen kerran jälkeen oli energinen ja voimaantunut olo.”	ryhmäkeskustelut, energinen ja voimaantunut olo

8 TULOKSET

Tutkimusaineiston analyysin pohjalta vanhemmuusryhmän hyödyiksi muodostuu neljä yläkategoriaa 1) myönteinen asenne, 2) teoria, 3) vertaistuki, 4) ohjaajat/ohjaus. Tutkimuskysymyksiimme saimme hyvin samankaltaisia vastauksia, joten yhdistimme ne neljään yläkategoriaan. (Liite 3).

8.1 Myönteinen asenne

Vanhempien vastauksista käy ilmi, että suurimpana hyötynä he pitivät myönteistä asennetta ja siihen kannustamista. Vastauksien perusteella lapsen kehuminen ja kannustaminen sekä yleinen positiivisuus olivat heistä myönteisin asia ryhmässä. Yksi vanhempi mainitsi, että ylipäättään ”negatiivisten asioiden välttäminen” oli hyödyllistä. Myös yhteisen ajan viettäminen lapsen kanssa sai paljon kiitosta vanhemmilta.

”Kehumisen ja yleisen positiivisuuden sisäistäminen ja käyttäminen.”

8.2 Teoria

Vanhemmat kokivat Ihmeelliset vuodet -ongelmanratkaisupuos 2-8-vuotiaiden lasten vanhemmille -kirjan erittäin hyödylliseksi ja kiinnostavaksi. Teoriatietoa, mitä ryhmässä käytettiin, kiiteltiin ylipäättään ja samoin ryhmässä saatuja monisteita ja käytännön ohjeita.

”Kirjasta, monisteiden esimerkeistä ja ohjeista, ohjaajien tyylistä. ”

8.3 Vertaistuki

Monessa vastauslomakkeessa kiiteltiin vertaistuen mahdollisuudesta. Vanhemmat kokivat, että vertaistuesta oli ollut paljon hyötyä. Kokemusten jakamisen koettiin olevan hyödyllistä, samoin ryhmäkeskustelujen. Eräs vanhempi kuvasi, että ryhmäkeskustelujen jälkeen hänellä oli aina ” *energinen ja voimaantunut olo*”.

8.4 Ohjaajat/ohjaus

Vanhempien vastauksista käy ilmi, että he pitivät vanhempainryhmän ohjaajia miellyttävinä. Lähiopetus itsessään sai positiivista palautetta. Ohjaajien persoonaa ja heitä itsessään keuhuttiin. Vanhemmat kokivat ohjaajat miellyttäväksi ja ohjaajat itsessään nousivatkin vastauslomakkeista yhdeksi positiivisemmaksi asiaksi. Myös teoriatietoa, vertaistukea ja ohjaajia sekä ohjausta keuhuttiin:

”Kivat ohjaajat, vertaistuki.”

8.5 Yhteenveto

Vanhemmusrhmästä nousi vanhempien täyttämien kyselylomakkeiden mukaan runsaasti positiivisia asioita. Suurimassa osassa vastauksia vanhemmat löysivät useita positiivisia ja hyödyllisiä asioita, joita he halusivat vastauksissaan tuoda esille. Eniten kiitosta vastauksissa sai myönteinen asenne sekä kehuminen, josta mainittiin suurimassa osassa lomakkeista. Opinnäytetyön tuloksiksi saadut yläkategoriat esiintyivät lähes kaikissa lomakkeissa. Opinnäytetyöstä saadut tulokset vastasivat ja odotuksia ja niitä tukevat teoriatieto.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa luotettava laadullinen selvitys siitä, millaisia kokemuksia Ihmeelliset vuodet vanhemmuusrhmään osallistuneilla vanhemmilla kyseisestä ryhmästä oli. Ihmeelliset vuodet hankkeesta on tehty aikaisempiakin opinnäytetöitä, mutta opinnäytetyöt eivät ole keskenään verrattavissa, koska tämä opinnäytetyö koskee vain yhtä

vanhemmuusryhmää. Emme myöskään ole verranneet saamiamme tuloksia muihin vanhemmuusryhmiin, koska jokainen vanhemmuusryhmä on yksilö ja jokaisen perheen ongelmat ja kokemukset siten erilaisia. Näin ollen perheiden tyytyväisyys ryhmään voi olla erilaista eikä siten ole vertailukelpoista. Tämän vuoksi myöskään tuloksia ei voida yleistää koskemaan jokaista Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmää. Tutkimustulokset, joihin tässä opinnäytetyössä päädyttiin, koskevat vain keväällä 2012 pidettyä vanhemmuusryhmää, eivätkä ne tavoittele tilastollista yleistettävyyttä.

Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää, millaisia kokemuksia vanhemmuusryhmään osallistuneilla vanhemmilla oli kyseisestä ryhmästä ja saivatko he tarpeeksi tukea arjen hankaliin kysymyksiin erityislapsen kanssa. Tulokset, jotka saimme, puhuvat vahvasti sen puolesta, että vanhemmat kokivat saaneensa hyötyä ryhmästä. Erityisesti vanhemmat olivat tyytyväisiä siihen, että ongelmat, joiden takia he alun perin ryhmään osallistuivat, olivat ryhmän jälkeen parantuneet suurella osalla huomattavasti. Lasten käytös oli ryhmän jälkeen vanhempien mielestä edistynyt huomattavasti. Kyselylomakkeen avoimessa osiossa vanhemmat antoivat kiitosta erityisesti ohjaajista. Vanhemmat kertoivat olleensa tyytyväisiä Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmään kokonaisuudessaan.

Opinnäytetyö toteutettiin mahdollisimman luotettavalla tavalla. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana esimerkiksi silloin, kun tutkimustulokset ovat aitoja ja aineisto esimerkiksi koskee tutkijan ja tutkittavien kannalta samaa asiaa ja selkeästi käy ilmi, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat tietoisia siitä, mitä vastauksilla haetaan. Lisäksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on työn tekijän selvitettävä prosessia koko työn ajan niin selkeästi, että lukijalle muodostuu kuva työn luotettavuudesta jo itsessään, eikä lukijalle jää epäilyksiä esimerkiksi siitä, että vastaajat ovat joutuneet vastaamaan kiireessä. (Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994:152).

Opinnäytetyön tulokset pohjautuvat, kuten aikaisemmin todettu, strukturoituihin kyselylomakkeisiin, jotka on laatinut Ihmeelliset vuodet -projekti. Vanhemmat saivat vanhemmuusryhmän viimeisen tapaamisen päätteeksi lomakkeet ja palauttivat ne myöhemmin ohjaajille. Jo ennen ryhmän alkamista vanhemmille kerrottiin, että ryhmän lopuksi olisi toivottavaa, että vanhemmat osallistuisivat lomakkeen täyttämiseen. Heille myös kerrottiin, että vastauksia käytetään paitsi Ihmeelliset vuodet -projektin kehittämiseen, myös mahdollisesti erilaisiin opinnäytetöihin. Me opinnäytetyön tekijöinä emme ole olleet mukana lomakkeiden kysymysten laatimisessa. Näiltä osin opinnäytetyön toteutusta ja tuloksia voidaan arvioida luotettavina, koska vastaajat ovat olleet tietoisia vastausten mahdollisesta myöhemmästä tutkimuskäytöstä. Vastaajat ovat myös saaneet vastata kysymyksiin rauhassa kotonaan.

Opinnäytetyön tulosten luotettavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon tutkimuksen kohdistuvan vain kolmeentoista vanhempaan. Tämän johdosta tulokset, jotka olemme saaneet, ovat sovellettavissa ainoastaan tutkittavaan ryhmään, eikä näistä tuloksista voida vetää johtopäätöksiä koskien muita vanhemmuusryhmiä. On kuitenkin varsin tavallista, että laadullinen tutkimusotos on varsin pieni. (Syrjälä ym. 1994: 152).

Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen etiikka liittyvät varsin vahvasti yhteen. Opinnäyteytötä tehtäessä pyrittiin huomioimaan tutkimuksen etiikan luotettavuuden ohella. Olemme eettisessä toiminnassamme pyrkineet käyttämään apuna Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2003) ja noudattamaan niitä. Eettiseen tutkimukseen eivät kuulu vilppi, sepittäminen tai havaintojen vääristely. Opinnäytetyössä on esitetty vain sellaisia tietoja tai tuoneet julki sellaista materiaalia, joiden todenperäisyydestä voidaan olla varmoja. Myös opinnäytetyön tulokset perustuvat todellisiin tuloksiin. Opinnäytetyötä tehdessä on pidetty kiinni salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta, mikä koskee etenkin käytössä olleita kyselylomakkeita. Opinnäytetyöhön ei myöskään ole plagioitu tai väärennetty mitään osaa.

Eettinen pohdinta oli mukana jo opinnäytetyön aihetta valitessa. Opinnäytetyön aloittaessa pohdittiin, tehtäisiinkö työ lasten vai vanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö päädyttiin toteuttamaan vanhempien näkökulmasta, koska lasten näkökulmasta opinnäytetyön luotettavuus olisi voinut kärsiä ja itse tutkimusosuus vaikeutua. Lapsia haastateltaessa tutkimusta varten tarvitaan aina vanhemman lupa. (Mäkinen 2006: 64).. Lisäksi lapsilla ei ole itsemääräämisoikeutta, eikä näin ollen voitaisi olla varmoja, olisivatko heidän vastauksensa tutkimuksen kannalta hyödyllisiä tai luotettavia. Lisäksi Ihmeelliset vuodet -hankkeeseen osallistuneet lapset ovat erityislapsia, mikä olisi muodostanut itsessään jo haasteen lasten tutkimiselle ja haastattelemiselle. Lapsia varten olisi myös pitänyt laatia oma kyselylomake. Kyselylomake olisi pitänyt täyttää yhdessä vanhemman kanssa, jolloin tutkimuksen luotettavuus olisi myös saattanut oleellisesti heikentyä.

Opinnäytetyötä voidaan pitää luotettavana edellä mainittuihin seikkoihin nojaten. Opinnäytetyöhön käytetyt kyselylomakkeet ovat edelleen Ihmeelliset vuodet -hankkeen kautta saatavissa ja samanlainen tutkimus on siten mahdollista tehdä uudelleen. Mikäli tutkimus toistettaisiin saman ryhmän kanssa, olisivat tutkimustulokset samanlaisia, sillä lomakkeiden vastauksissa ei ollut tulkinvaraa. Siten väärinymmärryksen mahdollisuutta ei tutkimustulosten arvioinnissa tarvitse ottaa huomioon. Opinnäytetyötä ei ole mahdollista vertailla, koska työ on analyysi vain yhden ryhmän kokemuksista Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmästä.

Haasteeksi opinnäytetyötä tehdessä muodostui tutkimusta tehdessä vastaavien tutkimusten puuttuminen sekä lähdekirjallisuuden osittainen puolueellisuus ja vaikea saatavuus. Lisäksi osa lähdekirjallisuudesta on yli kymmenen vuotta vanhaa.

Lähteet

- Almqvist, F. 2004. Bio-psykososiaalinen viitekehys. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Duodecim. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 17-19.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Friis, L., Eirola, R. & Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Vantaa: WSOY.
- Hermansson, E. 2008. Isäksi ja äidiksi kasvetaan, ei synnytä. Viitattu 20.5.2012.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00021
 (duodecimin sivuilta)
- Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmä. 2008. Omaiset mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys ry.
- Kalland, M. 2007. Perhe tämän päivän yhteiskunnassa. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyönkäsikirja. Hämeenlinna: Tammi, 347-353.
- Katajamäki, E. 2004. Terve lapsi ja nuori. Teoksessa Koistinen, P., Ruuskanen, S. & Surakka, T. (toim.) Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja 1-3 painos. Helsinki: Tammi, 52-116.
- Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Lehto-Salo, P. & Marttunen, M. 2006. Käytöshäiriöt ja niiden hoito. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Duodecim. Hämeenlinna: Karisto Oy, 99.115.
- Moilanen, I. 2004. Käyttäytymisen häiriöt. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Duodecim. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 265-275.
- Moilanen, I. 2000. Käytöshäiriöt. Teoksessa Räsänen, E., Moilanen, I., Tamminen, T. & Almqvist, F. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Duodecim. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy, 234-243.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Omaiset Mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys Ry. Ihmeelliset Vuodet koulussa -projekti 2010-2012. Viitattu 16.5.2012.
http://www.otu.fi/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=7&lang=fi
- Omaiset Mielenterveystyön tukena keskusliitto ry. Mikä Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto on? Viitattu 17.5.2012.
http://www.omaisten.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=2
- Salo, H. Ihmeelliset vuodet- vanhempainryhmä. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. Viitattu 18.5.2012. www.suomenkasper.fi/binary/file/-/id/5/fid/35/
- Sinkkonen, J. 2002. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. Porvoo: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2003. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 25.9.2012. <http://www.tenk.fi/julkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>

Webster-Stratton, C. 2005. Ongelmanratkaisupuos 2-8- vuotiaiden lasten vanhemmille. Suomennettu 1.Painos 2009. Profami.

Liitteet

Liite 1. Aineiston litterointi

Avoimien kysymysten vastaukset:

1. Mikä osa ohjelmasta oli sinulle kaikkein hyödyllisin?

”Kehumisen ja yleisen positiivisuuden sisäistäminen ja käyttäminen. ”

”Kehuminen ja kannustaminen. ”

”Koko ideologia; positiivinen asenne, kehuminen, lempeämpi itselle ja lapselle, iloa elämään! Kiinnitetään huomio positiivisiin asioihin negatiivisten asioiden sijaan. ”

”Teoriaosuus (opetus + kirja) ja ryhmäkeskustelut, joissa kukin vuorollaan kertoi viikon kuulumiset ja kokemukset lasten kanssa. ”

”Kehuminen ja kannustaminen.”

”Kehumisen ja kannustamisen hyödyntäminen.”

”Yhteinen aika lapsen kanssa, kehuminen.”

”Keskustelu ja DVD-pätkät.”

”Yleensä kaikki.”

”Kahdenkeskinen aika lapsen kanssa ja kehuminen olivat varsin toimivia asioita.”

”Kehumisen ja kannustamisen tehon ymmärtäminen.”

”Kehuminen.”

”Kehumisen ja yleisen positiivisuuden sisäistäminen ja käyttäminen. Lapsen käytöksen syiden ymmärtäminen ja tiedostaminen.”

2. Mistä pidit eniten ohjelmassa?

”Kirjasta, monisteiden esimerkeistä ja ohjeista, ohjaajien tyylistä. ”

”Myönteisestä asenteesta. ”

”Säännöllisyys, ohjaajien soitot tsemppasivat, vertaistuki, lastenhoito.”

”Keskustelut. Kirjan monipuolinen ja yksityiskohtainen sisältö.”

”Kirjasta. Ryhmäkeskusteluista/kokemuksista silloin, kun käsiteltiin samoja tilanteita mitä itse kohdannut.”

”Keskusteluista ja kokemusten jakamisesta. Lapsille tarjottu ip-kerho oli myös hyvä.”

”Monipuolisuudesta, intensiivisyydestä, pituudesta.”

”Kivat ohjaajat, vertaistuki.”

”Kuulumiset.”

”Ryhmäkeskusteluista. Jokaisen kerran jälkeen oli energinen ja voimaantunut olo.”

”Ohjauksesta ja DVD-esityksistä.”

”Keskusteluista ryhmäläisten kanssa. ”

3. Mistä pidit vähiten ohjelmassa?

”Tunteiden ja käyttäytymisen ”kontrollointi”. Joitain tunteita toki pitää tasoittaa, mutta räiskyvänä temperamenttina koen vaikeaksi ja jotenkin vääräksi. Toisaalta olen oppinut ymmärtämään paremmin olotilaani. ”

”Roolileikit, videoesimerkit.”

”Roolileikit!!”

”Leikeistä. ”

”Siitä, että 2 kertaa jäi väliin.”

”Roolileikit.”

”Roolileikit.”

”Ryhmäkeskusteluista.”

”Videoista.”

4. Miten ohjelmaa voisi parantaa niin, että se auttaisi sinua paremmin?

”Kurssi voisi kestää pidempään. Tai olla jokin jatko-/kertauskurssi myöhemmin.”

”Alun ohjaajien soitot tsemppasivat ja saivat tarttumaan heti ”toimeen”.

”Laajentamalla lastenhoitopalvelua, jotta saisi aikaa pysähtyä ja ajatella rauhassa ja valmentautua kohtaamaan omat lapset opituin keinoin. Painottamalla enemmän vanhemman jaksamiseen, hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyvien ongelmien käsittelyä. Kun on itse uupunut ja arjen vaatimusten täyttämä, niin ei ole aikaa eikä voimia toteuttaa ohjelmassa saatuja oppeja. Itselläni viikon kotitehtävät pääsivät em. syistä kasaantumaan ja koin ohjelman edetessä loppua kohden toinen toistaa voimakkaampia epäonnistumisen kokemuksia. Viikot kuluivat vauhdilla ja stressi kasvoi uuvuttavaksi asti (töissä oli myös kiireiset viikot ja oma henkilökohtaisen onnistumisen tarve lisäsi arjen suorituspaineita). ”

”Tunnin loppuosassa olisi hyvä olla 10-15min aika jolloin voisi jo tutustua ja aloittaa kotitehtäviä, jotta ne lähtisi paremmin alkuun ja niistä voisi kysellä tai keskustella esim. puolison kanssa. Nyt tehtäviin palasi usein vasta seuraavana sunnuntaina tai maanantaina.”

”Se, että ohjelma jatkuisi vielä :).”

Liite 2. Redusointi

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
"Kehumisen ja yleisen positiivisuuden sisäistäminen ja käyttäminen. "	Kehuminen ja positiivisuus
"Kehuminen ja kannustaminen. "	Kehuminen ja kannustaminen
"Koko ideologia; positiivinen asenne, kehuminen, lempeämpi itselle ja lapselle, iloa elämään! Kiinnitetään huomio positiivisiin asioihin negatiivisten asioiden sijaan. "	Positiivisuus, kehuminen, negatiivisten asioiden välttäminen
"Teoriaosuus (opetus + kirja) ja ryhmäkeskustelut, joissa kukin vuorollaan kertoi viikon kuulumiset ja kokemukset lasten kanssa	teoria, lähiopetus sekä kirja, ryhmäkeskustelut, kuulumisten kertominen
"Kehuminen ja kannustaminen."	Kehuminen ja kannustaminen
"Kehumisen ja kannustamisen hyödyntäminen."	Kehuminen ja kannustaminen
"Yhteinen aika lapsen kanssa, kehuminen."	Kehuminen, yhteinen aika
"Keskustelu ja DVD-pätkät."	Keskustelut ja DVD:t
"Yleensä kaikki."	Kaikki
"Kahdenkeskinen aika lapsen kanssa ja kehumine olivat varsin toimivia asioita."	Yhteinen aika ja kehuminen
"Kehumisen ja kannustamisen tehon ymmärtäminen."	Kehuminen ja kannustaminen

"Kehuminen"	Kehuminen
"Kehumisen ja yleisen positiivisuuden sisäistäminen ja käyttäminen. Lapsen käytöksen syiden ymmärtäminen ja tiedostaminen."	Kehuminen ja positiivisuus. Lapsen käytöksen ymmärtäminen.
"Kirjasta, monisteiden esimerkeistä ja ohjaajien tyylistä."	Kirja, monisteet sekä ohjeet, ohjaajat
"Myönteisestä asenteesta."	Myönteinen asenne
"Säännöllisyys, ohjaajien soitot tsemppasivat, vertaistuki, lastenhoito."	Säännöllisyys, ohjaajien puhelut, vertaistuki, lastenhoito
"Keskustelut. Kirjan monipuolinen ja yksityiskohtainen sisältö."	Keskustelut, kirja
"Kirjasta. Ryhmäkeskusteluista/kokemuksista silloin, kun käsiteltiin samoja tilanteita mitä itse kohdannut."	Kirja, ryhmäkeskustelut/vertaistuki
"Keskusteluista ja kokemusten jakamisesta. Lapsille tarjottu ip-kerho oli myös hyvä."	Keskustelut, kokemusten jakaminen, lastenhoito
"Monipuolisuudesta, intensiivisyydestä, pituudesta."	Monipuolisuus, intensiivisyys, pituus
"Kivat ohjaajat, vertaistuki."	Ohjaajat, vertaistuki
"Kuulumiset."	Kuulumisten vaihtaminen
"Ryhmäkeskusteluista. Jokaisen kerran jälkeen oli energinen ja voimaantunut olo."	ryhmäkeskustelut, energinen ja voimaantunut olo
"Ohjauksesta ja DVD-esityksistä."	Ohjaus, DVD:t

"Keskusteluista ryhmäläisten kanssa. "	Keskustelut ryhmässä
--	----------------------

"Kirjasta, monisteiden esimerkeistä ja ohjeista, ohjaajien tyylistä."	Kirja, monisteiden esimerkit, ohjaajat
---	--

Liite 3. Abstrahointi

Alakategoria

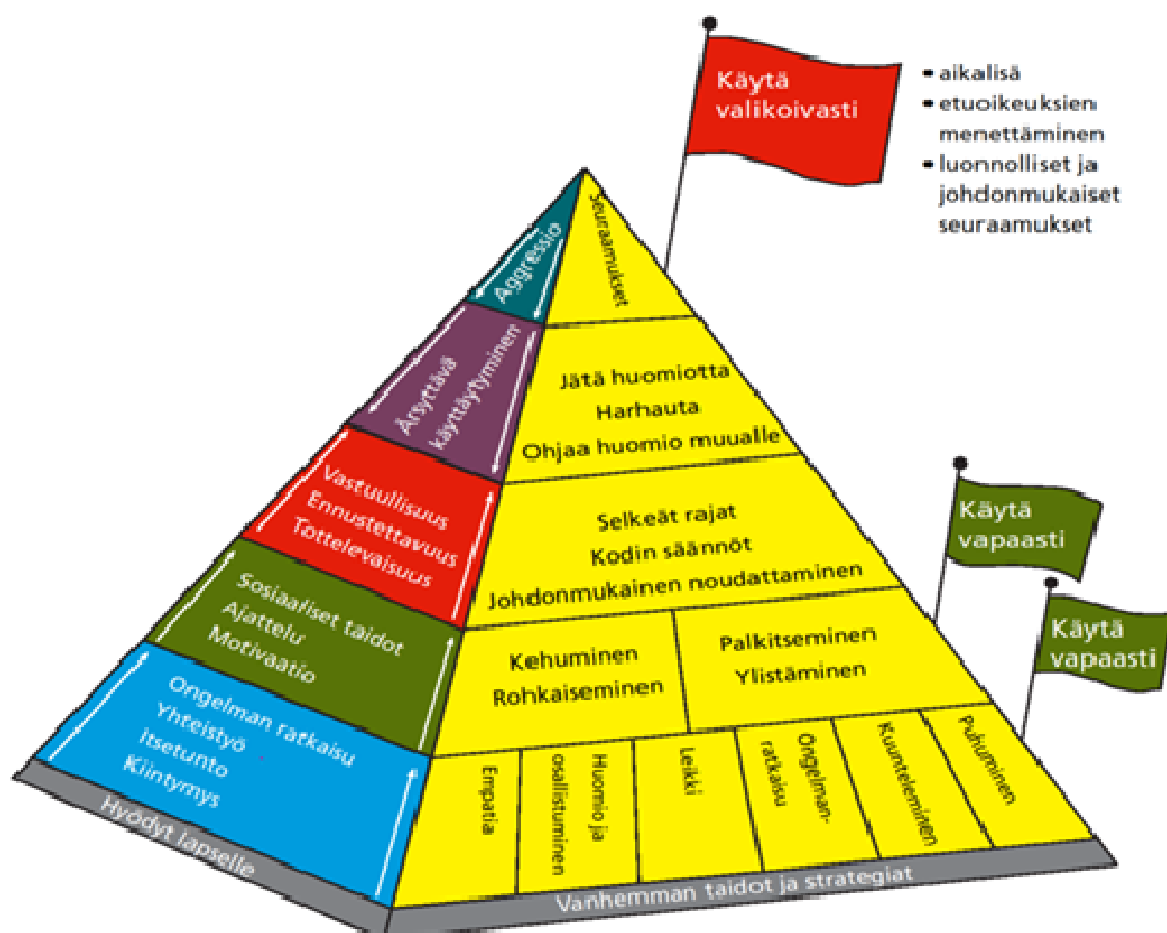
Yläkategoria

<i>Kehuminen ja positiivisuus</i>	Myönteinen asenne
<i>Kehuminen ja kannustaminen</i>	
<i>Positiivisuus, kehuinen, negatiivisten asioiden välttäminen</i>	
<i>Kehuminen ja kannustaminen</i>	
<i>Kehuminen ja kannustaminen</i>	
<i>Kehuminen, yhteinen aika</i>	
<i>Yhteinen aika ja kehuinen</i>	
<i>Kehuminen ja kannustaminen</i>	
<i>Kehuminen</i>	
<i>Kehuminen ja positiivisuus. Lapsen käytöksen ymmärtäminen.</i>	
<i>Myönteinen asenne</i>	

<p>teoria, lähiopetus sekä kirja, ryhmäkeskustelut, kuulumisten kertominen</p> <p>Kirja, monisteet sekä ohjeet, ohjaajat</p> <p>Keskustelut, kirja</p> <p>Kirja, ryhmäkeskustelut/vertaistuki</p> <p>Kirja, monisteiden esimerkit, ohjaajat</p>	Teoria
<p>teoria, lähiopetus sekä kirja, ryhmäkeskustelut, kuulumisten kertominen</p> <p>Säännöllisyys, ohjaajien puhelut, vertaistuki, lastenhoito</p> <p>Keskustelut, kirja</p> <p>Kirja, ryhmäkeskustelut/vertaistuki</p> <p>Keskustelut, kokemusten jakaminen, lastenhoito</p> <p>Ohjaajat, vertaistuki</p> <p>Kuulumisten vaihtaminen</p> <p>ryhmäkeskustelut, energinen ja voimaantunut olo</p> <p>Keskustelut ryhmässä</p>	Vertaistuki

<p>teoria, <i>lähiopetus</i> sekä kirja, ryhmäkeskustelut, kuulumisten kertominen</p> <p>Kirja, monisteet sekä ohjeet, <i>ohjaajat</i></p> <p>Säännöllisyys, <i>ohjaajien puhelut</i>, vertaistuki, lastenhoito</p> <p><i>Ohjaajat</i>, vertaistuki</p> <p><i>Ohjaus</i>, DVD:t</p> <p>Kirja, monisteiden esimerkit, <i>ohjaajat</i></p>	<p>Ohjaajat/ ohjaus</p>

Liite 4. Vanhemmuuspyramidi

Vanhemmuuspyramidi